

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ГАЛУЗІ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ»

Марченко С. І.,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Матеріали статті розкривають сутність курсу «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт». Містять навчально-тематичний план курсу, розробку змісту лекційних, практичних та самостійних занять, список рекомендованої літератури.

Ключові слова: фізичне виховання, спорт, вступ.

Вступ. Реформа вищої професійної освіти, радикальні зміни у соціальному, економічному і політичному житті країни настійливо вимагають перегляду низки ключових позицій вищої освіти в цілому і фізкультурної освіти зокрема.

Виходячи з цього, перед вітчизняною системою освіти ставляться нові задачі по підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних засвоїти новітні технології, та оволодіти високою мобільністю і адаптацією до виробничих і соціальних вимог, що постійно змінюються. Крім того, в умовах відновлення всіх сфер життя, наголос все більше робиться на якість освіти, на особистісну орієнтованість навчального процесу, його інформатизацію, визначальну важливість освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

Необхідність цих процесів диктується Європейською орієнтацією України загалом та входження її у Європейське освітнє і наукове поле зокрема. Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті Європейських вимог.

Курс «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» є обов'язковим у програмі навчання студентів спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура» за рівнем бакалавра. Знання, засвоєння яких передбачає дисципліна є важливими і необхідними незалежно від майбутнього профілю фахової діяльності спеціалістів.

«Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» викладається одним із перших у вищому навчальному закладі для майбутніх фахівців галузі фізичного виховання і спорту та покликаний комплексно представити галузь їх майбутньої професійної діяльності та особливості організації навчального процесу у вищій школі.

«Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт», як навчальна дисципліна, логічно пов'язана з іншими дисциплінами, що вивчаються студентами вузів: історією фізичної куль-

тури, теорією і методикою фізичної культури, організацією і методикою оздоровчої фізичної культури, організацією і методикою масової фізичної культури та ін. Одночасно, «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» є базовим предметом для подальшого вивчення основ наукової діяльності, фізичної реабілітації, управління у сфері фізичного виховання, спортивної метрології, теорії і методики юнацького спорту, теорії і методики олімпійського спорту тощо.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСУ

Концепція курсу «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» полягає у системному викладі матеріалу, який дозволяє сформувати у студентів знання та уявлення про сферу своєї майбутньої професійної діяльності та про професії фахівців галузі фізичної культури, а також уміння і навички з науково-дослідної роботи зі спеціальності.

Програма орієнтує на вивчення таких розділів:

1. Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності.
2. Галузева термінологія.
3. Міжнародний спортивний рух.
4. Фізкультурно-спортивний рух в Україні.
5. Програмно-нормативні засади розвитку галузі фізичної культури.
6. Система фізичної культури в Україні. Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні.
7. Система кадрового забезпечення галузі.
8. Професійна діяльність в галузі фізичної культури.
9. Професійна діяльність учителя фізичної культури, тренера-викладача.
10. Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації.

Структура навчальної дисципліни

Підготовка бакалаврів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів – 1,5 Загальна кількість годин – 55 Тижневих годин – 2	Шифр та назва напрямку – 0101 «Педагогічна освіта» Шифр та назва спеціальності – 6.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура» Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр	Обов'язковий курс Рік підготовки – 1 Форма навчання – очна Семестр – I Лекції – 10 годин Семінари – 18 годин Індивідуальна робота – 9 годин Самостійна робота – 18 годин Вид контролю – залік I семестр

11. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах.
12. Основи науково-дослідної роботи.
13. Вхідження України в Європейський освітній простір.
14. Навчання і побут студентів вищого навчального закладу

Програма курсу розрахована на 55 годин. Виконання програми здійснюється у формі лекцій (10 годин), семінарських (18 годин), індивідуальних (9 годин) та самостійних (18 годин) занять і передбачає в цілому вивчення 14 тем.

У кінці I семестру за даним курсом складається залік.

На лекціях і семінарських заняттях студенти отримують і закріплюють знання з основних розділів, а також формують уміння і навички з науково-дослідної роботи зі спеціальності. Вчать підбирати літературні джерела, систематизувати та аналізувати матеріал, робити висновки.

Індивідуальна робота зі студентами проводиться під керівництвом викладача. На цих заняттях деталізується інформація, яку було отримано за розділами програми. Окремо відводиться час на консультації і обговорення ходу виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ).

Самостійна робота включає виконання студентами завдань за темами навчальної програми, а також опрацювання літературних джерел і роботу в інформаційній мережі Інтернет.

Мета вивчення дисципліни «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»: дати уявлення про вищу школу України, характеристику особливостей роботи керівника фізичного виховання та спорту, вчителя фізичного виховання та тренера з виду спорту, уявлення про права та обов'язки студентів, зміст та організацію професійно-педагогічної освіти на факультеті, розглянути особливості освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця з фізичної культури та спорту, ознайомити з навчальним планом спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура», навчити студентів основам самостійної роботи.

Головні завдання курсу:

1. Сформулювати знання про соціальну сутність фізичної культури і спорту, про історичні аспекти становлення та розвитку фізичної культури в світі та в Україні;
2. Отримати уявлення про стан міжнародного спортивного руху на сучасному етапі, особливості діяльності міжнародних спортивних об'єднань різних типів. Оволодіти навичками аналізу сучасних процесів розвитку фізичної культури і спорту;
3. Оволодіти основами галузевої термінології;
4. Ознайомити з програмно-нормативними документами, що регулюють діяльність в галузі фізичної культури та в сфері вищої освіти;
5. Сформулювати знання про систему фізичної культури в Україні;
6. Ознайомити з сучасною системою кадрового забезпечення сфери фізичної культури: порядок підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та використання спеціалістів;
7. Ознайомити з особливостями роботи вчителя фізичної культури, тренера-викладача з виду спорту, фахівця з фізичної реабілітації;
8. Ознайомити зі змістом навчального плану спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура», формами організації навчального процесу на факультеті фізичного виховання, структурою вищого навчального закладу, правами та обов'язками студентів;
9. Оволодіти основами науково-дослідної та методичної роботи, сформулювати уміння орієнтуватись в спеціальній науково-педагогічній літературі;
10. Оволодіти основами самостійної роботи, методикою збору і опрацювання різноманітної інформації, ознайомити з вимогами до оформлення індивідуального навчально-дослідного завдання.

Для виконання залікових вимог необхідно засвоїти теоретичні відомості, оволодіти відповідними уміннями і навичками, представити на розгляд групи індивідуальне навчально-дослідне завдання, його презентацію і текст доповіді.

Програма курсу «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» експериментально перевірялась у навчанні бакалаврів харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди і рекомендована кафедрою «Теорія та методика фізичного виховання» до впровадження у навчання студентів перших курсів.

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ

Змістовний модуль I Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності

Тема 1. Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності

«Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» як навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет вивчення і викладання. Основний зміст і структура навчального

предмету. Фізична культура як суспільне явище. Місце фізичної культури в загальній культурі людства. Фізичне виховання як педагогічна система фізичного удосконалення людини. Спорт як органічна частина фізичної культури. Основні завдання, форми і засоби фізичної культури. Функції фізичної культури. Сфери впровадження фізичної культури та спорту. Поняття «галузь фізичної культури». Основні показники стану розвитку фізичної культури та спорту в державі, регіоні чи організації.

Тема 2. Галузева термінологія

З історії зародження та розвитку термінології спорту. Термінологічні запозичення з іноземних мов у сфері фізичної культури та спорту. Сучасні проблеми української спортивної термінологіки. Поняття про термінологію, термін. Значення термінології. Вимоги до термінології. Правила утворення термінів. Основні термінологічні поняття галузі. Правила і форми запису вправ.

Таблиця 2

Структура залікового кредиту

№ з/п	Теми модулів	Кількість годин, відведених на:				
		Лекції	Семинарські заняття	Самостійну роботу	Індивідуальну роботу	Разом
Змістовний модуль I. Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності						
1	Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності	1	0,5	0,5		2
2	Галузева термінологія	1	0,5	0,5		2
3	Міжнародний спортивний рух		1	1		2
4	Фізкультурно-спортивний рух в Україні		1	1		2
5	Програмно-нормативні засади розвитку галузі фізичної культури	1	1	1	1	4
6	Система фізичної культури в Україні. Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні	1	2	1	1	5
Змістовний модуль II. Система вищої освіти та кадрове забезпечення галузі фізичної культури і спорту						
1	Система кадрового забезпечення галузі	1	2	2	1	6
2	Професійна діяльність в галузі фізичної культури	0,5	0,5	1	1	3
3	Професійна діяльність учителя фізичної культури, тренера-викладача	1	1	2		4
4	Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації	0,5	0,5	2		3
5	Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах	1	2	2	1	6
6	Основи науково-дослідної роботи	1	2	2	1	6
7	Входження України в Європейський освітній простір	0,5	2	1	2	5,5
8	Навчання і побут студентів вищого навчального закладу	0,5	2	1		3,5
	Разом годин, з них:	10	18	18	8	54

Тема 3. Програмно-нормативні засади розвитку галузі фізичної культури

Законодавча база розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Конституція України. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Визначальні принципи Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Основні напрями впровадження фізичної культури. Нормативні вимоги до змісту роботи у різних сферах діяльності: виробничій, соціально-побутовій, навчально-виховній, серед інвалідів, у масовому спорті тощо. Державні програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання—здоров'я нації». Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Нормативні основи. Положення про державні тести і нормативи фізичної підготовленості населення України. Єдина спортивна класифікація України. Положення про Всеукраїнський центр здоров'я населення «Спорт для всіх». Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах України. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах.

Тема 4. Система фізичної культури в Україні. Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні

Фізична культура як соціальна система суспільства. Понятійний апарат теорії управління (система, соціальна система, структура, управління, організація тощо). Державні, регіональні, муніципальні органи координації і управління сферою фізичної культури та спорту. Громадські органи управління фізичною культурою. Первинні фізкультурні осередки. Національні спортивні федерації. Національний олімпійський комітет України. Фізкультурно-спортивне товариство профспілок «Україна». Фізкультурно-спортивне товариство «Колос» агропромислового комплексу України. Українське фізкультурно-спортивне товариство «Динамо». Спортивний клуб «Локомотив». Українська спортивна асоціація. Українська студентська спортивна спілка. Спортивні школи як складова системи фізичної культури. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно-спортивних організацій України. Матеріально-технічна база фізичної культури і спорту. Джерела фінансування галузі. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху.

Змістовий модуль II Система вищої освіти та кадрове забезпечення галузі фізичної культури і спорту

Тема 1. Система кадрового забезпечення галузі

Структура системи освіти в Україні. Система навчальних закладів України. Ступенева підготовка фахівців. Види діяльності які здійснюють вищі навчальні заклади. Органи державного управління освітою. Зовнішнє управління вищим навчальним закладом. Внутрішнє управління вищим навчальним закладом. Колективні органи управління вищим навчальним закладом. Нормативні документи, що регулюють діяльність вищих навчальних закладів. Акредитація вищих навчальних закладів. Підготовка наукових кадрів. Використання кадрових ресурсів.

Тема 2. Професійна діяльність фахівців фізичної культури

Фахові спеціальності, спеціалізації і посади фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Професійно важливі знання, уміння і практичні навички, якими повинен оволодіти студент вищого навчального закладу фізкультурного профілю як майбутній фахівець. Сфера діяльності фахівця фізичної культури. Професійна діяльність керівника фізичної культури та спорту, викладача фізичного виховання, тренера з виду спорту. Професійні характеристики фахівців фізичної культури. Професійно значущі якості: вимогливість, оптимістичність, толерантність, рішучість, спостережливість. Загально-професійні моральні якості: принциповість, самокритичність, наполегливість, чесність, енергійність, обов'язковість (особистий приклад). Освітньо-кваліфікаційні рівні та структура підготовки фахівців фізичної культури (керівника фізичної підготовки, рекреолога, фізреабілітолога, тренера-викладача).

Тема 3. Професійна діяльність учителя фізичної культури, тренера-викладача

Учитель фізичної культури—ключова фігура фізичного виховання. Складники професійної майстерності та службові обов'язки вчителя фізичної культури. Основні критерії оцінки роботи вчителя. Форми побудови занять, планування і контроль у фізичному вихованні. Урок як основна форма фізичного виховання. Особа тренера в сучасному спорті і його функціональні обов'язки.

Складники професійної майстерності та структура діяльності тренера. Організація тренувального процесу. Підготовка спортсмена до змагань.

Тема 4. Професійна діяльність фахівця з фізичної реабілітації

Розвиток фізичної реабілітації в світі та в Україні. Трактуються ключових термінів в освітньо-професійній галузі фізичної реабілітації. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації. Посади і посадові обов'язки фахівців фізичної реабілітації. Програмування і здійснення процесу фізичної реабілітації. Сучасні проблеми розвитку фізичної реабілітації як галузі професійної діяльності та освітньої спеціальності.

Тема 5. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах

Спрямованість навчального процесу у закладах вищої освіти. Науково-методичне забезпечення навчального процесу. Державні стандарти вищої освіти. Види і форми організації навчальних занять у вищій школі. Основні види самостійної роботи. Форми і методи контролю. Спортивне вдосконалення студентів спеціалізованого вищого навчального закладу.

Тема 6. Основи науково-дослідної роботи

Загальні принципи наукової творчості. Загальна схема наукового дослідження та організація творчої діяльності. Педагогічний експеримент. Основні методи наукового дослідження у сфері фізичного виховання та спорту. Методи збору даних. Методи аналізу та інтерпретації результатів наукових досліджень. Програма наукових досліджень. Робота над статтями та доповідями. Вимоги до оформлення результатів наукових досліджень у фізичному вихованні. Послідовність виконання індивідуального науково-дослідного завдання, курсової та дипломної робіт. Підготовка до захисту та захист наукових робіт.

Тема 7. Вхідження України в Європейський освітній простір

Формування Європейського освітнього простору. Болонський процес. Основні завдання Болонського процесу. Кредитно-модульна накопичувальна система організації навчання. Індивідуалізація навчання студентів.

Тема 8. Навчання і побут студентів вищого навчального закладу

Формування студентського контингенту. Українське законодавство про права і обов'язки студента вищого навчального закладу. Обов'язки старости групи. Типові правила внутрішнього розпорядку у вищих навчальних

зкладах. Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі. Громадські організації студентів. Студентські громадські (самодіяльні) організації, їх структура і зміст роботи з формування суспільно-педагогічної активності своїх членів. Куратори навчальних груп, їх роль в організації студентського колективу. Побут студентів та його організація. Активний відпочинок студентів.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРІВ ТА ЛІТЕРАТУРА

Тема 1. Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності

1. «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» як навчальна дисципліна.
2. Місце фізичної культури в загальній культурі людства.
3. Фізичне виховання як педагогічна система фізичного удосконалення людини.
4. Спорт як органічна частина фізичної культури.
5. Основні завдання, форми і засоби фізичної культури.

Контрольні питання

1. Які основні завдання стоять перед навчальною дисципліною «Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт»?
2. Яке місце посідає фізична культура в загальній культурі людства?
3. Які основні завдання в суспільстві вирішує фізична культура?
4. Які функції виконує фізична культура у сфері суспільних інтересів?
5. Чи існує зв'язок фізичної культури з іншими галузями суспільної діяльності?

Завдання для самостійної роботи

1. Знайдіть і выпишіть у словник пояснення термінів «культура», «фізична культура», «галузь фізичної культури», «спорт» з різних словників, довідників, енциклопедій.
2. Обміркуйте та визначте місце фізичної культури у власному житті.
3. Визначте особливості розвитку фізичної культури і спорту у високорозвинених країнах.

Література

Основна

1. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: Підручник.— Харків: «ОВС», 2005.— С. 6-10.

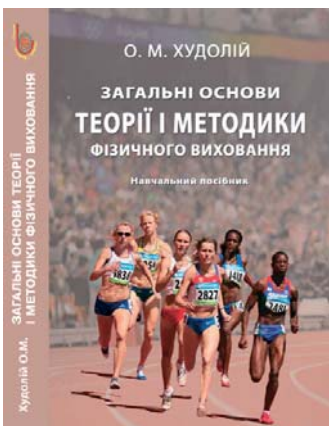
2. *Сергієнко Л.П.* Практикум з теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник.—Харків: «ОВС», 2007.—С. 8-35.
 3. *Худолій О.М.* Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: Навч. посібник.—Харків: «ОВС», 2007.—С. 36-47.
 4. *Шиян Б.М.* Теорія і методика фізичного виховання школярів.—Частина 1.—Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2001.—21-40.
 5. *Шиян Б.М.* Теорія і методика фізичного виховання школярів.—Частина 2.—Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2002.—248 с.
- Додаткова**
6. *Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: Колективна монографія / Упоряд. О.М.Вацеба, Ю.В.Петришин, Є.Н.Приступа, І.Р.Боднар.—Л., Українські технології, 2005.—296 с.*
 7. *Ведмеденко Б.Ф., Жукотинський К.К.* Вибрані лекції з фізичного виховання.—Чернівці: Прут, 2002.—221 с.
 8. *Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / За ред. М.Д.Зубалія.—2-е вид., перероб. і доповн.—К., 1997.—36 с.*
 9. *Закон України «Про фізичну культуру і спорт».—К., 1993.—22 с.*
 10. *Короткий спортивний словник-довідник / Укл. М.Д.Зубалій, В.В.Сіркізюк.—Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003.—216 с.*
 11. *Лубышева Л.И.* Социология физической культуры и спорта: Учеб. пособие.—2-е изд., стереотип.—М.: Издательский центр «Академия», 2004.—240 с.
 12. *Матвеев Л.П.* Теория и методика физической культуры. Введение в предмет: Учебник для высших специальных физкультурных учебных заведений. 3-е изд.—СПб.: Лань, 2003.—160 с.
 13. *Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту.—К., 2004.—16 с.*
 14. *Олійник М.О., Скрипник А.П.* Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні / Вид. 3-е, перероб. і доповн.—Харків: ХаДІФК, 2000. —292 с.
 15. *Сутула В.А.* Основы физкультурологии.—Харьков, 2002.—56 с.
 16. *Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю.Круцевич.—в 2-х томах.—К.: Олимпийская литература, 2003.—814 с.*

- Сергієнко Л.П.**
С32 Практикум з психології спорту: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. — Харків: «ОВС», 2008. — 256 с. (МОН України, лист № 1-4/18-Г-1054 від 14 травня 2008 р.) ISBN 966-7858-51-0.

У навчальному посібнику викладено зміст практикуму з психології спорту та програми з даної навчальної дисципліни. У практикумі наведено короткий зміст лекцій. Фактично це конспекти лекцій, які особливо потрібні студентам заочного відділення та тим, хто навчається дистанційно. На практичних заняттях студентам пропонується виконання психологічних та дидактичних тестів. Навчальний посібник доцільно використовувати під час підготовки до семінарських занять, заліків та іспитів.

Навчальний посібник рекомендовано студентам вищих навчальних закладів освітнього напрямку «Фізичне виховання і спорт» та «Психологія». Може бути корисним для викладачів, фахівців у галузі психології, тренерів, спортсменів високої кваліфікації, широкого кола читачів.

- Худолій О.М.**
Х98 Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Навч. посібник. — 2-е вид., випр. — Харків: «ОВС», 2008. — 408 с.: іл. ISBN 966-7858-53-7.

У навчальному посібнику розглянуті загальні питання теорії фізичного виховання, а також теорія і методика розвитку рухових здібностей та навчання фізичним вправам.

Посібник рекомендовано викладачам і студентам факультетів фізичного виховання вищих педагогічних навчальних закладів III—IV рівня акредитації та вчителям фізичної культури середніх загальноосвітніх шкіл.